

การจัดการศึกษาให้แก่พลเมืองตามนโยบายดังกล่าว นอกจากการให้ความสำคัญกับงบประมาณ อุปกรณ์ และการบริหารแล้ว บุคลากรยังเป็นฝ่ายที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่สามารถควบคุมและจัดสรรองค์ประกอบดังกล่าวได้ตามความต้องการ โดยปกติแล้วบุคลากรที่จัดการศึกษามีหลายฝ่าย และครูเป็นบุคลากรฝ่ายหนึ่งที่มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศตลอดมา ครั้นเมื่อพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของประเทศไทยที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาประกอบ อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนจะดำเนินไปได้ยากหรือเป็นไปได้ไม่สะดวก เพราะครูเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและกำหนดให้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษแก่นักเรียนในโรงเรียนเสมอมา³

เมื่อครูมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้ให้การศึกษหรือจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนแล้ว ผลของการให้การศึกษาของครูหรือคุณภาพของการจัดการศึกษายังเกี่ยวข้องกับปริมาณของครูที่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน อย่างไรก็ตามก็ได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพของครูพร้อมกันไปกับคำนวณปริมาณ ดังนั้นความจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการให้ครูมีมาตรฐานเหมาะสมกับหน้าที่การให้การศึกษแก่พลเมือง ประเทศไทยเราได้สังเกตเห็นความสำคัญของการฝึกหัดครูจึงกำหนดให้การฝึกหัดครูเป็นงานของรัฐบาลตั้งแต่คณะรัฐบาลปัจจุบันระบุไว้ว่า "รัฐบาลนี้ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐบาลผู้เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบดำเนินการและการรับบุคคลเข้ามาศึกษาในด้านการฝึกหัดครูหรือศึกษาศาสตร์"⁴

การฝึกหัดครูในสถาบันฝึกหัดครูได้กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ภาค⁵ คือ ภาคทฤษฎีอันเป็น

³ สุจริต เพียรชอบ, "บทบาทของครูในสังคม." วารสารครูศาสตร์ 1 (มิถุนายน-กันยายน 2514), 108.

⁴ กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵ Asian Institute for Teacher Educators, Teacher Education in Asia : A Regional Survey (Bangkok : Unesco Regional Office for Education in Asia, 1972), pp. 28 - 34.

รายวิชาต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักศึกษาเกี่ยวกับวิชาสามัญและวิชาชีพครู และภาคปฏิบัติ คือการฝึกสอนอันเป็นการจัดให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์วิชาชีพ (Professional Laboratory Experience) ประเภทหนึ่งที่เป็นช่วงของการสอนภายใต้การแนะนำ และฝึกให้รับผิดชอบเพิ่มขึ้นตามลำดับในการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียน⁶ เหตุผลที่ต้องมีการแนะนำหรือการนิเทศแก่นักศึกษาเพราะในฐานะที่เป็นนักศึกษาย่อมจะมีความรู้ ประสบการณ์ที่จำกัด อีกทั้งค่านิยมคติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นอาจจะกระทำโดยความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง การจัดการเรียนการสอนอาจไม่เกิดผลดีเท่าที่ควรได้ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่นักศึกษาจะฝึกสอน โดยมีบุคลากรจาก โรงเรียนฝึกสอนและสถาบันฝึกหัดครูที่มีความรู้ และมีประสบการณ์มากกว่าเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำให้มีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการเป็นครูต่อไป นอกจากนี้นักศึกษาจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบจากการปฏิบัติในสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงในโรงเรียนฝึกสอน การฝึกสอนจึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาก่อนเป็นครูประจำการในอนาคตเพราะการปฏิบัติงานต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาการฝึกสอน จะช่วยให้นักศึกษาได้รู้จักผสมผสานความรู้ความเข้าใจจากภาคปฏิบัติเข้ากับภาคทฤษฎี ดังนั้นจึงเป็นที่คาดหวังได้ว่า ควรจะเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนหรือเป็นครูได้โดยมีประสิทธิภาพ

ดังได้กล่าวแล้วว่า การฝึกสอนของนักศึกษาเป็นการกระทำภายใต้คำแนะนำ จึงมีปัญหว่าผู้ใดเป็นผู้แนะนำและฝ่ายใดเป็นผู้ประเมินผลหลังจากการแนะนำแล้ว เฉพาะฝ่ายโรงเรียนฝึกสอน ครูใหญ่และครูพี่เลี้ยงของนักศึกษาเป็นบุคลากรที่ช่วยให้คำแนะนำได้ตลอดเวลาในฐานะที่มีความรู้และประสบการณ์มาก่อนนักศึกษา แต่บุคลากรดังกล่าวเป็นครูประจำการที่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบในโรงเรียนมากกว่าการติดต่อกับสถาบันฝึกหัดครู ส่วนนักศึกษาเมื่ออยู่ในระยะของการฝึกสอนย่อมปฏิบัติหน้าที่ดัง เช่นครู-

⁶ Don Davies and Kathleen Amershek, "Student Teaching," in Encyclopedia of Educational Research, 4th Edition Edited by Robert L. Ebel (American Educational Research Association, 1969), pp.1377-1378.

ประจำการแล้ว โอกาสของนักศึกษาในการติดต่อกับสถาบันฝึกหัดครูจึงมีน้อยเช่นกัน ดังนั้นถ้าจะมอบหมายให้บุคลากรในโรงเรียนฝึกสอนหรือนักศึกษารายงานผลของการปฏิบัติงานในการฝึกสอนเป็นระยะหรือรวบรวมออกเพื่อใช้ประเมินผลแล้ว อาจก่อให้เกิดปัญหาในการติดต่อและความเชื่อถือได้ของข้อมูล เพราะฝ่ายโรงเรียนอาจไม่ยอมรับว่าเป็นหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตน เมื่อนักศึกษามีโอกาสเป็นครูประจำการของโรงเรียนและนักศึกษาจะสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับสถาบันฝึกหัดครู ดังนั้นสถาบันฝึกหัดครูจึงจำเป็นต้องมี "อาจารย์นิเทศก์" เพื่อทำหน้าที่หลักในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับสถาบันฝึกหัดครู และเป็นผู้แนะนำให้กับนักศึกษาในการปฏิบัติงาน⁷ ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว อาจารย์นิเทศก์จะเดินทางไปเยี่ยมนักศึกษาที่โรงเรียนฝึกสอนเป็นระยะ ๆ ผลที่เกิดขึ้นคือเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ฝ่ายโรงเรียนฝึกสอน เพราะมีบุคลากรจากสถาบันฝึกหัดครูเป็นหลักในการนิเทศนักศึกษาและเป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความสำนึกและเข้าใจว่าตนกับสถาบันฝึกหัดครูมีความสัมพันธ์จากกัน นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยให้อาจารย์นิเทศก์ได้มีโอกาสได้รับรู้ปัญหาต่าง ๆ โดยตรงและสามารถประเมินความก้าวหน้าในการฝึกสอนของนักศึกษาได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

อาจารย์นิเทศก์จึงเป็นบุคลากรที่มีความจำเป็นและความสำคัญต่อโครงการฝึกสอนซึ่งสถาบันฝึกหัดครูดำเนินการร่วมกับโรงเรียนฝึกสอน เพราะอาจารย์นิเทศก์มีส่วนช่วยให้มีความต่อเนื่องเกิดขึ้นระหว่างสถาบันฝึกหัดครูและโรงเรียนฝึกสอนที่ต่างมีความสำคัญในการให้ความรู้ประสบการณ์ และทัศนคติที่ถูกต้องในวิชาชีพครูแก่นักศึกษา ยิ่งโครงการฝึกสอนประสบความสำเร็จมากเพียงใด นักศึกษาที่ฝึกสอนแล้วย่อมจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถอย่างสูงและเหมาะสมที่จะเป็นครูประจำการต่อไปเพียงนั้น ในฐานะที่อาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ที่มีหน้าที่และรับผิดชอบอย่างสำคัญในการฝึกสอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการฝึกหัดครูของประเทศไทยจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์เพื่อความรู้ความเข้าใจที่-

⁷ Ibid., p. 1381.

ถูกก้องอันอาจเป็นแนวปฏิบัติในการนิเทศการฝึกสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงตามควรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ

1. หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครู
2. โครงสร้าง และวิธีการจัดการนิเทศการฝึกสอนของวิทยาลัยครู
3. องค์ประกอบที่จะช่วยในการนิเทศการฝึกสอนของวิทยาลัยครู

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารวิทยาลัยครู อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาที่ฝึกสอนแล้วในภาคกลาง ปีการศึกษา 2519 เฉพาะวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ วิทยาลัยครูอุดรธานี วิทยาลัยครูสกลนคร วิทยาลัยครูอุบลราชธานี วิทยาลัยครูมหาสารคาม วิทยาลัยครูนครราชสีมา และวิทยาลัยครูบุรีรัมย์

2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

- 2.1 คุณลักษณะของอาจารย์นิเทศก์
- 2.2 บทบาทภาระหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์
- 2.3 โครงสร้างและการดำเนินงานโครงการฝึกสอน
- 2.4 องค์ประกอบที่ส่งเสริมการนิเทศการฝึกสอน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. คำตอบในแบบสอบถามเป็นผลจากการตอบตามความเป็นจริงทุกประการ
2. ความแตกต่างในสถานภาพของผู้ตอบไม่มีผลต่อการตอบแบบสอบถามของประชากรในกลุ่มนั้น

3. ความแตกต่างในสังกัดวิทยาลัยครูไม่มีผลต่อการตอบแบบสอบถามของประชากร
4. คำตอบของประชากร เป็นความคิดเห็นเชิงคาดหวังที่ใช้ได้ในระยะยาว และสามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการฝึกสอนได้ในระยะต่อไป

นิยามของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย

วิทยาลัยครู หมายถึง สถาบันฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ สอนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง

ผู้บริหารวิทยาลัยครู หมายถึง **อธิการ รองอธิการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าภาควิชา** และหัวหน้าแผนกฝึกสอนของวิทยาลัยครู

อาจารย์นิเทศก์ หมายถึง อาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากวิทยาลัยครูให้ทำหน้าที่นิเทศการฝึกสอนของนักศึกษาในโรงเรียนฝึกสอนและติดต่อประสานงานระหว่างวิทยาลัยครูกับโรงเรียนฝึกสอน

อาจารย์นิเทศก์เต็มเวลา หมายถึง อาจารย์นิเทศก์ที่ทำหน้าที่นิเทศเป็นประจำโดยไม่มีชั่วโมงสอนในวิทยาลัยครู

อาจารย์นิเทศก์บางเวลา หมายถึง อาจารย์นิเทศก์ที่ทำหน้าที่นิเทศเป็นครั้งคราวและมีชั่วโมงสอนในวิทยาลัยครู

นักศึกษาฝึกสอน หมายถึง นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาและระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง ซึ่งวิทยาลัยครูส่งออกไปทำการฝึกสอนในโรงเรียนฝึกสอนระดับประถมศึกษา

หน่วยฝึกสอน หมายถึง โรงเรียนที่วิทยาลัยครูได้ส่งนักศึกษาออกไปทำการฝึกสอน

แผนกฝึกสอน หมายถึง หน่วยงานในวิทยาลัยครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดและดำเนินงานเกี่ยวกับการฝึกสอน

การนิเทศการฝึกสอน หมายถึง การปฏิบัติการในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษาที่ทำทำการฝึกสอน

บทบาท หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ในความคาดหวังของกลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครู
2. เพื่อเป็นแนวทางให้วิทยาลัยครูในการคัดเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่นิเทศการฝึกสอน
3. ช่วยให้ทราบถึงองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การนิเทศการฝึกสอนได้ผลดี
4. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการนิเทศการฝึกสอนของวิทยาลัยครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการวิจัย โดยการค้นคว้าและศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการปรึกษาบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในการนิเทศการฝึกสอนของวิทยาลัยครู แล้วได้นำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 3 ชุด สำหรับผู้บริหารวิทยาลัยครู อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอน

แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามแบบรายการตรวจสอบ (Checklist) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ต่อมาผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 764 ฉบับ ไปส่งให้กับผู้บริหารวิทยาลัยครู จำนวน 188 คน อาจารย์นิเทศก์ จำนวน 172 คน และนักศึกษาฝึกสอน จำนวน 404 คน ที่วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 6 แห่ง เมื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนแล้วได้คัดเลือกเอาเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ได้จำนวน 559 ฉบับ (ร้อยละ 73.17) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Per Cent) หาค่าเฉลี่ย (Mean) ของความคิดเห็น ค่าความ-

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบความแตกต่าง โดยใช้ z - test แล้วแสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารวิทยาลัยครู อาจารย์-นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอน โดยแสดงในตาราง เป็นลำดับ นอกจากนี้จะเป็นการนำผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์สรุปรวมกับให้ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีลำดับขั้นในการเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น นิยามของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3. วิธีดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล กล่าวถึงประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์นิเทศก์ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทภาระหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างและการดำเนินงานโครงการฝึกสอน และการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ส่งเสริมการนิเทศการฝึกสอน โดยแยกวิเคราะห์เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามและการเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ